

Twist har uppkommit om arbetsvägledare och coacher vid ett studieförbund omfattas av ett kollektivavtal för tjänstemän eller ett kollektivavtal för cirkelledare och övriga ledare/lärare. Arbetsdomstolen har funnit att endast tjänstemannaavtalet gäller för de ifrågavarande arbetstagarna och att arbetsgivaren därför har gjort sig skyldig till kollektivavtalsbrott genom att inte tillämpa en i tjänstemannaavtalet intagen bestämmelse om pensionsavsättning på de berörda arbetstagarna. Arbetsgivaren har därför ålagts att betala allmänt skadestånd till såväl arbetstagarna som deras arbetstagarorganisation.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2024-11-27
StockholmDom nr 94/24
Mål nr A 122/23**KÄRANDE**

Unionen, 105 32 Stockholm

Ombud: förbundsjuristerna David Hellman och Carl Siljehamre, Unionen,
105 32 Stockholm**SVARANDE**

1. Fremia, Box 16355, 103 26 Stockholm

2. Folkuniversitetet Stiftelsen Kursverksamheten vid Lunds universitet,
Box 2116, 220 02 LundOmbud: chefsjuristen Sven Rosqvist och processjuristen Veronica
Johansson, Fremia Service AB, Box 16355, 103 26 Stockholm**SAKEN**

kollektivavtalsbrott

Bakgrund

Mellan Fremia och Unionen gäller kollektivavtal för tjänstemän inom civilsamhället, fortsättningsvis benämnt tjänstemannaavtalet.

Mellan Fremia och Sveriges Lärare gäller kollektivavtalet cirkelledare och övriga ledare/lärare, fortsättningsvis benämnt cirkelledaravtalet.

Folkuniversitetet Stiftelsen Kursverksamheten vid Lunds universitet, fortsättningsvis benämnt Folkuniversitetet i Lund, är genom medlemskap i Fremia bundet av såväl tjänstemannaavtalet som cirkelledaravtalet.

Utöver Folkuniversitetet i Lund finns motsvarande stiftelser vid universiteten i Uppsala, Göteborg, Lund och Umeå. De är oberoende, idéburna studieförbund, som bedriver folkbildning och vuxenutbildning på ett hundratal orter i Sverige och utomlands.

Folkuniversitetet i Lund har ca 300 anställda. Verksamheten är uppdelad i tre verksamhetsgrenar: friskolor, uppdragsutbildning och folkbildning. Inom uppdragsutbildningen bedrivs bl.a. svenska för invandrare, arbetsmarknadsutbildning, yrkeshögskolor och arbetsmarknadsuppdrag. Folkuniversitetet i Lund får efter upphandling arbetsmarknadsuppdrag från Arbetsförmedlingen. Uppdragen är tidsbegränsade. Uppdragen innebär att Arbetsförmedlingen anvisar en person som står långt från arbetsmarknaden till Folkuniversitetet i Lund. Folkuniversitetet i Lunds uppdrag är att hjälpa den anvisade personen att få sysselsättning. För arbetsmarknadsuppdragen är arbetsvägledare och coacher anställda.

A.M., A.P., A.A.L., C.S.N., D.A., E.F., J.A., L.S., L.B., L.A., M.H., M.Ht., R.A., S.H., T.O., Å.N., A.B. och M.R.J. är medlemmar i Unionen. De är samtliga anställda hos Folkuniversitetet i Lund. A.P., M.H. och T.O. är arbetsvägledare. De övriga är coacher. Dessa personer benämns i det följande arbetstagarna. Folkuniversitetet i Lund har tillämpat cirkelledaravtalet på arbetstagarna.

Twist har uppkommit om Folkuniversitetet har gjort sig skyldigt till brott mot tjänstemannaavtalet, genom att inte tillämpa tjänstemannaavtalet på arbetstagarna.

Yrkanden m.m.

Unionen har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta Folkuniversitetet att betala allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott med 100 000 kr till Unionen och med 40 000 kr till var och en av A.M., A.P., A.A.L., C.S.N., D.A., E.F., J.A., L.S., L.B., L.A., M.H., M.Ht., R.A., S.H., T.O., Å.N., A.B. och M.R.J., jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämningsansökan (den 24 augusti 2023) till dess betalning sker.

Arbetsgivarparterna har bestritt käromålet. Något belopp avseende allmänt skadestånd har inte vitsordats. Sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Parternas rättsliga grunder

Unionen

Tjänstemannaavtalet är tillämpligt för arbetstagarna. Det är det enda kollektivavtal som är tillämpligt för arbetstagarna. Enligt bilaga till tjänstemannaavtalet har Folkuniversitetet i Lund skyldighet att göra avsättning för deltidspension med 1,2 procent av den pensionsgrundande lönen. Genom att inte tillämpa bestämmelsen på arbetstagarna har Folkuniversitetet i Lund gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott. Kollektivavtalsbrotten har pågått från den 1 mars 2022. För D.A. har kollektivavtalsbrottet pågått från den 1 september 2022, för M.R.J. från den 1 november 2022 och för L.A. från den 1 januari 2023. Avseende samtliga arbetstagare har den felaktiga tillämpningen pågått till den 1 mars 2023. Folkuniversitetet i Lund ska därför betala allmänt skadestånd till Unionen och till arbetstagarna.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att även cirkelledaravtalet kan tillämpas på arbetstagarna har Folkuniversitetet i Lund ändå varit skyldigt att tillämpa tjänstemannaavtalet eftersom det är det först tecknade kollektivavtalet.

Arbetsgivarparterna

Folkuniversitetet i Lund har inte brutit mot tjänstemannaavtalet. Det är cirkelledaravtalet som är ensamt tillämpligt för de aktuella arbetstagarna.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att både cirkelledaravtalet och tjänstemannaavtalet är tillämpligt, är cirkelledaravtalet det först tecknade kollektivavtalet.

Kollektivavtalens lydelse

Tjänstemannaavtalet

§ 1 Avtalets omfattning

Omfattning

Avtalet gäller tjänstemän anställda vid arbetsgivare som primärt verkar inom den ideella sektorn och som är medlemmar i Fremia.

[...]

1.3 Undantag

Avtalet gäller inte

- tjänstemän i verksamhetsledande befattning
- tjänstemän vars anställning är att betrakta som bisyssla, utom vad gäller sjuklön under arbetsgivarperioden enligt § 11 i detta avtal.

Cirkelledaravtalet 2020-09-01–2023-08-31

Allmänna anställningsvillkor

Inledning – om verksamheten

[...]

UPPDRAGSVERKSAMHET, GYMNASIEFRISKOLOR, YRKESHÖGSKOLA M.M.

2006 års folkbildningsproposition pekar på att folkbildningen också verkar inom flera fält för vuxnas lärande. Studieförbunden arbetar i varierande omfattning med uppdragsutbildningar, som är begränsade i tiden. Det kan t.ex. gälla svenskundervisning för invandrare på uppdrag av kommun, verksamhet för arbetslösa i samverkan med Arbetsförmedlingen m.m. Sammantaget utgör denna endast liten del av verksamheten. Variationen mellan avdelningarna är stor. Ett litet antal studieförbundsavdelningar är också huvudmän för gymnasiefriskolor eller yrkeshögskolekurser. Kompletterande utbildningar är en annan ”skolform” som ett fåtal studieförbundsavdelningar är verksamma inom. Nya skolformer kan tillkomma allteftersom utbildningslandskapet förändras i första hand till följd av politiska beslut.

Villkoren för den statsanslagsberättigade folkbildningsverksamheten vilka är gemensamma för samtliga studieförbund, den tidsmässiga förläggningen av verksamheten till några få timmar per vardagskväll och den ämnesmässiga bredden utgör den grund som detta avtal bygger på.

AVTALETS INDELNING/TILLÄMPNING AV AVTALET

Avtalet omfattar gemensamma bestämmelser som i tillämpliga delar gäller för samtliga cirkelledare och lärare anställda i en studieförbundsavdelning.

Villkor kring arbetstider samt anställningsbesked regleras i olika särbestämmelser:

Särbestämmelse 1 tillämpas för cirkelledare i folkbildningsverksamhet.

Särbestämmelse 2 tillämpas för lärare i uppdragsverksamhet.

Särbestämmelse 3 tillämpas för lärare i gymnasiefriskola.

Särbestämmelse 4 tillämpas för lärare inom övriga utbildningar/områden.

§ 1 Avtalets omfattning

Denna paragraf gäller också objektsanställda och timanställda.

Mom 1 Avtalets giltighetsområde

Avtalet gäller för cirkelledare/lärare anställda av studieförbundsavdelning.

[...]

Särbestämmelse 2; Ledare/lärare inom uppdragsutbildning

DEFINITIONER

Denna särbestämmelse gäller

Ledare/lärare i sådan verksamhet som är beställd av stat, kommun, region eller privat företag/organisation (ej statsanslagsberättigad folkbildningsverksamhet).

Unionens utveckling av talan

Tjänstemannaavtalet är ensamt tillämpligt

Under 2022 hade Folkuniversitetet i Lund 24 arbetsvägledare och 42 coacher anställda. De arbetade samtliga inom ett arbetsmarknadsuppdrag. Det fanns, såvitt känt, inga lärare anställda inom arbetsmarknadsuppdragen. Inom övriga verksamhetsområden fanns lärare anställda. Någon gränsdragningsöverenskommelse inom TCO avseende arbete på studieförbund finns inte.

Tjänstemannaavtalet

Tjänstemannaavtalet gäller alla tjänstemän anställda hos arbetsgivare som primärt verkar inom den ideella sektorn och som är medlemmar i Fremia. Folkuniversitetet i Lund verkar inom den ideella sektorn och är medlem i Fremia. De arbetsuppgifter som arbetsvägledare och coacher utför utgör inte till någon del arbetararbete. Inte heller är något av tjänstemannaavtalets undantag tillämpligt i denna tvist. Tjänstemannaavtalet ska därför tillämpas för arbetstagarna.

Cirkelledaravtalet

Cirkelledaravtalet gäller endast för cirkelledare/lärare anställda av en studieförbundsavdelning. Vilka arbetsuppgifter som faktiskt utförs saknar betydelse för frågan om cirkelledaravtalets tillämplighet. Det är tillräckligt att en anställning inte betecknas som cirkelledare eller lärare för att cirkelledaravtalet inte ska vara tillämpligt. Eftersom arbetsvägledare och coacher inte är cirkelledare/lärare är cirkelledaravtalet enligt ordalydelsen inte tillämpligt

på de arbetstagare som tvisten rör. De arbetsuppgifter som en arbetsvägledare eller coach utför motsvarar inte de arbetsuppgifter som en cirkelledare eller en lärare vanligtvis utför.

Cirkelledares, lärares, arbetsvägledares och coaches arbetsuppgifter

En cirkelledare är ledare för en studiecirkel. Formerna för en studiecirkel är reglerade. Det krävs att en studieplan upprättas. En studiecirkel ska vara minst nio studietimmar, fördelade på minst tre sammankomster och varje sammankomst ska pågå minst 45 minuter. Den ska ha en dokumenterad plan för genomförandet med relevant studiematerial. En studiecirkel ska ha tre till tjugo deltagare. Deltagarna i en studiecirkel söker kunskap i ett aktuellt ämne tillsammans med andra deltagare i gruppen och utvecklar färdigheter utifrån sina behov och intressen.

En lärare ägnar sig i huvudsak åt undervisning och pedagogiska uppgifter i ett klassrum. En lärares arbetsuppgifter styrs av en läroplan.

Arbetsuppgifterna innefattar planerings- och uppföljningsarbete, elevkontakter och kompetensutveckling. Undervisningsgrupperna omfattar normalt 20–30 elever.

Av befattningsbeskrivningar för arbetsvägledare och coacher framgår bl.a. att de ska kartlägga och göra en plan för hur en anvisad person ska komma i arbete, ha kontakt med arbetsgivare, dokumentera sitt arbete med den anvisade personen och arrangera eller hålla i gruppaktiviteter med tema arbetsmarknad. Folkuniversitetet i Lund anställer arbetsvägledare och coacher utifrån de kompetenskrav som Arbetsförmedlingen uppställer.

Cirkelledaravtalets historik

Cirkelledaravtalet tillkom 1975. Av det ursprungliga cirkelledaravtalet framgick att avtalet omfattade av avdelning anställda ledare för allmänna studiecirkel och universitetscirkel. En cirkelledare skulle leda en studiecirkel i överensstämmelse med gällande statsbidragsvillkor och de mål och riktlinjer som utfärdades av respektive studieförbund. Arbetet skulle bedrivas i enlighet med fastställda studieplaner. Deltagarna i studiecirkeln skulle beredas tillfälle att diskutera och påverka studiernas innehåll och inriktning, cirkelns arbetsformer, studietakt och val av studiemedel. Endast cirkelledare omfattades av det ursprungliga cirkelledaravtalet. För lärare som arbetade med svenskundervisning för invandrare hos ett studieförbund fanns ett separat avtal. Övriga anställningar reglerades av det då gällande tjänstemannaavtalet.

Cirkelledaravtalet utvidgades 1994 och omfattade därefter även uppdragsutbildning i form av arbetsmarknadsutbildning. Utöver cirkelledare kunde därefter lärare anställas på avtalsområdet, vilket avspeglades i att avtalet uppgavs omfatta cirkelledare/lärare. På övriga anställningar var det då gällande tjänstemannaavtalet tillämpligt. Någon särreglering i tjänstemannaavtalet på grund av cirkelledaravtalets utvidgade tillämpningsområde krävdes inte.

Vid utvidgningen 1994 fanns inga arbetsvägledare eller coacher i uppdragsverksamheten. Det fanns därför inte någon avsikt att arbetsvägledare och coacher skulle omfattas av cirkelledaravtalet. Anställningar som arbetsvägledare och coach rymdes inte heller inom avgränsningen till cirkelledare/lärare som var och är cirkelledaravtalets tillämpningsområde.

Unionen har inte accepterat att cirkelledaravtalet tillämpas

Det finns inte någon av Unionen accepterad praxis av betydelse för prövningen i målet. Folkuniversitetet i Göteborg tillämpade 2015 cirkelledaravtalet för sina arbetsvägledare och coacher. Med anledning härav förekom kontakter mellan den lokala Unionen-klubben och Folkuniversitetet i Göteborg. Unionens regionala ombudsman, A.B.N., deltog vid ett möte med Folkuniversitetet i Göteborgs HR-chef An.B. A.B.N. stöttade endast den lokala Unionen-klubben vid mötet. Hon hade inget förhandlingsmandat. A.B.N. hade kontakt med Unionen centralt. Hon fick besked att Unionen behövde medlemmarnas stöd för att kunna driva en förhandling om tillämpligt kollektivavtal. Eftersom Unionens medlemmar inte gav det erforderliga stödet blev det inga förhandlingar utan endast lokala kontakter. Lärarförbundet meddelade å sin sida, genom ombudsmannen U.P., att cirkelledaravtalet inte var tillämpligt för arbetsvägledare och coacher och att de sannolikt skulle nekas inträde i Lärarförbundet, vilket även Folkuniversitetet i Göteborg kände till. Någon principiell fråga mellan Unionen och Lärarförbundet uppstod därmed inte.

A.B.N. uppgav aldrig att tjänstemannaavtalet inte skulle vara tillämpligt för arbetsvägledare och coacher och det gjorde inte heller någon central företrädare för Unionen. A.B.N. accepterade inte en avtalstolkning som innebar att tjänstemannaavtalet inte skulle vara tillämpligt. Hon agerade inte heller på ett sätt som gav Folkuniversitetet i Göteborg uppfattningen att hon som regional ombudsman godkände att Folkuniversitetet i Göteborg tillämpade cirkelledaravtalet på sina arbetsvägledare och coacher.

Folkuniversitetet i Göteborg var inte central avtalspart och A.B.N:s kontakter kan inte tillskrivas Unionen som avtalspart i tjänstemannaavtalet. Det är bara Unionen centralt som kan förfoga över innehållet i ett branschavtal. Eftersom det förekommer flera kollektivavtalsparter kan inte en part ensidigt styra avtalspraxis på ett sätt som påverkar avtalets innehåll även för andra parter. Unionen har aldrig accepterat en avtalstolkning som innebär att tjänstemannaavtalet inte skulle vara tillämpligt för arbetsvägledare och coacher.

Därtill kan läggas att Studieförbundet Vuxenskolan och Medborgarskolan, som vid sidan av Folkuniversiteten är de enda som har arbetsvägledare och coacher anställda, tillämpar tjänstemannaavtalet på de coacher som de har anställda i sin verksamhet för uppdrag från Arbetsförmedlingen, vilket Fremia har känt till. De bedriver samma typ av verksamhet som Folkuniversitetet i Lund och är bundna av både tjänstemannaavtalet och cirkelledaravtalet.

Cirkelledaravtalet har ny lydelse

Med anledning av denna tvist har cirkelledaravtalet ändrats. Från och med den 1 september 2024 gäller cirkelledaravtalet för arbetstagare, anställda av studieförbund och samarbetspartners till studieförbund som är medlemmar i Fremia och som inte är administrativ personal. Med arbetstagare avses cirkelledare/lärare/ledare som tillika är samlingsnamnet för de som arbetar med lärande eller ansvarar för lärandet i vid bemärkelse. Detta gäller oavsett om det är en studiecirkel i traditionell mening eller om det är lärande i uppdragsutbildning eller i sådan verksamhet som bedrivs av ett studieförbund som huvudman.

Slutsats

Eftersom cirkelledaravtalet, i den lydelse som gällde under aktuell tid, inte är tillämpligt för arbetsvägledare och coacher är det endast tjänstemannaavtalet som ska tillämpas på det arbete som arbetsvägledare och coacher utför hos Folkuniversitetet i Lund. Genom att tillämpa cirkelledaravtalet istället för tjänstemannaavtalet har Folkuniversitetet i Lund gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott.

Tjänstemannaavtalet är det först träffade avtalet

Om tjänstemannaavtalet och cirkelledaravtalet konkurrerar med varandra, är tjänstemannaavtalet det först träffade avtalet avseende det arbete som utförs inom uppdragsutbildning av alla arbetstagare som inte är cirkelledare eller lärare.

Uppdragsutbildning tillfördes cirkelledaravtalet först 1994. Tjänstemannaavtalets successionskedja är obruten från 1946 års riksavtal mellan Handels Arbetsgivareorganisation och Handelstjänstemannaförbundet om allmänna bestämmelser för tjänstemän. Från 1975 och fram till idag har Folkuniversitetet i Lund varit bundet av ett tjänstemannaavtal.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att ett helt nytt tjänstemannaavtal tecknades den 1 januari 2021, eller under 1995, såsom arbetsgivarparterna gör gällande, ska den tidigare avtalsrelationen ändå anses vara bestående. Att arbetsgivarföreningarna IDEA och KFO valde att gå samman i Fremia den 1 januari 2021 och att de för IDEA och KFO tidigare gällande kollektivavtalen i samband därmed slogs samman, förändrar inte detta. Unionen hade ingen avsikt att bryta successionskedjan.

Unionen har inte haft skyldighet att klargöra för Fremia, vid avtalsförhandlingarna inför tecknandet av tjänstemannaavtalet den 1 januari 2021, att det arbete som utförs av arbetsvägledare och coacher omfattas av tjänstemannaavtalet.

Tjänstemannaavtalet är därmed det först träffade kollektivavtalet.

Arbetsgivarparterna

Cirkelledaravtalet är ensamt tillämpligt

Tjänstemannaavtalet

På ett studieförbund är tjänstemannaavtalet typiskt sett tillämpligt för den administrativa personalen. Hos Folkuniversitetet i Lund tillämpas tjänstemannaavtalet för koordinators inom arbetsmarknadsuppdragen, verksamhetsadministratörer, verksamhetsutvecklare, övrig administrativ personal och chefer. Även om tjänstemannaavtalet gör anspråk på att ha ett heltäckande och generellt tillämpningsområde, måste de faktiska förhållandena i målet beaktas.

Cirkelledaravtalet

Avtalstexten i cirkelledaravtalet anger tydligt att de som arbetar inom uppdragsverksamhet omfattas av avtalet och särbestämmelse 2. Det är inte endast klassiska studiecirklar och traditionell katederundervisning som omfattas av cirkelledaravtalet. Särbestämmelse 2 tillkom för en annan typ av verksamhet. De i målet aktuella arbetsvägledarna och coacherna arbetar i uppdragsverksamhet. De omfattas därmed av cirkelledaravtalet.

Arbetsvägledares och coaches arbetsuppgifter

Att vara ledare/lärare för en uppdragsutbildning består av skiftande arbetsuppgifter, beroende på vad den upphandlade utbildningen innehåller. Arbetsvägledare och coacher är vanligt förekommande i verksamheten.

Arbetsvägledare och coacher arbetar tillsammans för att hjälpa en av Arbetsförmedlingen anvisad deltagare att få arbete. En coach har pedagogiska uppgifter och ansvarar bl.a. för gruppaktiviteter med information om arbetsmarknad och yrkesbranscher och ska förmedla omvärldskunskap.

Arbetsförmedlingen ställer upp de kompetenskrav som en arbetsvägledare eller coach måste fylla. En arbetsvägledare på nivå 1 ska ha gymnasie-, folkhögskole- eller yrkeshögskoleutbildning inom samhällsvetenskap, beteendevetenskap, pedagogik eller medicin och minst tre års erfarenhet på minst halvtid av individuell handledning eller grupphandledning och coachning av personer med kognitiv eller psykisk ohälsa eller fysisk funktionsnedsättning under de senaste sju åren.

En arbetsvägledare på nivå 2 ska ha minst två års högskoleutbildning inom samhällsvetenskap, beteendevetenskap, pedagogik eller medicin och minst ett års erfarenhet på minst halvtid av individuell handledning eller grupphandledning och coachning av personer med kognitiv eller psykisk ohälsa eller fysisk funktionsnedsättning under de senaste sju åren.

En coach ska ha högskoleutbildning om lägst 180 högskolepoäng (120 poäng enligt tidigare system). Studieförbundet får självt avgöra vilken

studieinriktning som är mest lämplig för att nå målet för det upphandlade uppdraget. Det krävs minst två års arbetslivserfarenhet på heltid eller på deltid, om den sammanräknade arbetstiden motsvarar två års heltidsarbete.

Som alternativ kan en coach ha minst ett års heltidsstudier på eftergymnasial nivå med minst godkänt resultat och minst tre års arbetslivserfarenhet motsvarande heltid eller på deltid, om den sammanräknade arbetstiden motsvarar tre års heltidsarbete, inom arbetsledning med personalansvar, rekrytering, omställningsarbete för arbetssökande, studie- och yrkesvägledning, handläggning i personalfrågor (inte enbart personaladministration), arbete med arbetslivs- och arbetsmarknadsfrågor, arbete med social- och gruppsykologi eller karriärvägledning.

Sveriges Lärare anser att cirkelledaravtalet är tillämpligt på arbetsvägledare och coacher. Sveriges Lärare betonar att vissa arbetsuppgifter i arbetsbeskrivningarna för arbetsvägledare och coacher motsvarar de som deras medlemmar utför på andra avtalsområden.

Cirkelledaravtalets historik

Cirkelledaravtalet tillkom 1975. Särbestämmelse 2 till cirkelledaravtalet infördes 1994, eftersom Folkuniversiteten och flera andra studieförbund i ökande omfattning fick i uppdrag att utföra arbetsmarknadsutbildningar. Sådana uppdragsutbildningar skiljde sig till innehåll och upplägg från traditionella studiecirklar. Tillkomsten av särbestämmelse 2 innebar att nya arbetsuppgifter och därmed också nya anställningar infördes. Särbestämmelse 2 tillämpas bl.a. för arbetsvägledare, coacher, SFI-lärare, lärare i uppdrag och studie- och yrkesvägledare. Dessa hör naturligt hemma inom cirkelledaravtalet och hade inte funnits tidigare, varför Unionen inte berövades något avtalsområde. Det saknar betydelse om Folkuniversitetet i Lund anställde arbetsvägledare och coacher redan 1994 eller först senare.

Unionen har accepterat att cirkelledaravtalet tillämpas

Unionen har åtminstone sedan 2015 känt till att Folkuniversitetet i Göteborg tillämpade cirkelledaravtalet för coacher, utan att protestera mot detta.

Unionen hade 2015 cirka 15 medlemmar som arbetade som coacher hos Folkuniversitetet i Göteborg. Coacherna ansåg att de inte hade någon som företrädde dem vid lönerevisioner och ifrågasatte att cirkelledaravtalet var tillämpligt för dem. Med anledning härav påkallade Unionen ett möte med Folkuniversitetet i Göteborg. En lokal ombudsman för Unionen och A.B.N., ombudsman för Unionen i Göteborg, träffade Folkuniversitetet i Göteborgs HR-chef An.B. Vid mötet redogjorde An.B. för varför coacherna enligt Folkuniversitetet i Göteborgs uppfattning omfattades av cirkelledaravtalet. Vid mötet kom deltagarna överens om att Folkuniversitetet i Göteborg skulle bli bättre på att tydliggöra för coacherna att cirkelledaravtalet var det tillämpliga kollektivavtalet och att även Unionen skulle tydliggöra detta för sina medlemmar. Mötet avslutades utan att något formellt förhandlingsprotokoll skrevs. Unionen skulle återkomma om Unionen ville föra frågan vidare, vilket inte skedde.

Unionen centralt fick kännedom om att Folkuniversitetet i Göteborg tillämpade cirkelledaravtalet för sina coacher, eftersom en regional ombudsman deltog vid mötet tillsammans med en lokal facklig företrädare. Den regionala ombudsmannen, A.B.N., hade också kontakt med Unionen centralt i frågan. Genom att efter detta inte begära tvisteförhandling eller framställa yrkanden under avtalsrörelser accepterade Unionen arbetsgivarparternas tolkning av cirkelledaravtalet. I vart fall blev Unionen genom sin passivitet bunden av arbetsgivarparternas tolkning, dvs. att cirkelledaravtalet är det tillämpliga kollektivavtalet för arbetsvägledare och coacher.

Det är riktigt att Studieförbundet Vuxenskolan och Medborgarskolan inte tillämpar cirkelledaravtalet på arbetsvägledare och coacher. Merparten av Fremias medlemmar tillämpar dock cirkelledaravtalet på samma sätt som Folkuniversitetet i Lund.

Cirkelledaravtalet har ny lydelse

Det stämmer att cirkelledaravtalets tillämpningsområde från och med den 1 september 2024 har omformulerats och förtydligats.

Slutsats

Cirkelledaravtalet är ensamt tillämpligt på det arbete som arbetsvägledare och coacher utför hos Folkuniversitetet i Lund. Folkuniversitetet i Lund har därför inte gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott.

Cirkelledaravtalet är det först träffade avtalet

Om cirkelledaravtalet och tjänstemannaavtalet konkurrerar med varandra, är cirkelledaravtalet det först träffade avtalet.

Cirkelledaravtalet tecknades ursprungligen 1975 av Folkbildningsförbundet som arbetsgivarpart. Folkuniversitetet i Lund var i vart fall från och med 1977 medlem i Folkbildningsförbundet. Inledningsvis fanns kollektivavtalen Allmänna cirklar och Svenska med samhällsorientering för invandrare. Kollektivavtalet Svenskundervisning för vuxna invandrare på uppdrag av kommun tecknades 1991. Cirkelledaravtalet med den lydelse som är aktuell i målet tillkom 1994, då de tidigare kollektivavtalen lades ihop.

Arbetsgivarföreningen IDEA bildades 1995 för att omhänderta den växande ideella sektorn. Inga överenskommelser om partssuccession ingicks i samband med att IDEA tecknade kollektivavtal. Den 1 januari 1997 blev Folkuniversitetet i Lund medlem i IDEA. Folkbildningsförbundet ingick ett samarbetsavtal med IDEA 2014. Folkbildningsförbundet döptes senare om till Studieförbunden. Studieförbunden och IDEA kom 2020 överens om att IDEA skulle ta över Studieförbundens partsställning i cirkelledaravtalet. Under 2020 träffades det i målet tillämpliga cirkelledaravtalet mellan IDEA och lärarförbunden. Att IDEA 2020 övertog Studieförbundens partsställning i cirkelledaravtalet var en partssuccession i enlighet med 28 § fjärde stycket medbestämmandelagen. Det medförde att IDEA ärvde cirkelledaravtalets

historik. Den 1 januari 2021 slogs IDEA samman med Arbetsgivareföreningen KFO. KFO bytte samtidigt namn till Fremia. Även detta var en partssuccession enligt 28 § fjärde stycket medbestämmandelagen. Det finns därmed en obruten successionslinje för cirkelledaravtalet från 1977 fram till i dag.

Vad gäller tjänstemannaavtalet görs i första hand gällande att Fremia tecknade ett helt nytt avtal med Unionen och Akademikerförbundet den 1 januari 2021 i samband med att Fremia bildades. Någon partssuccession enligt 28 § fjärde stycket medbestämmandelagen skedde inte.

När tjänstemannaavtalet mellan Fremia och Unionen tecknades den 1 januari 2021 kände Unionen till att studieförbunden hos Fremia tillämpade cirkelledaravtalet på delar av sin verksamhet. Vid avtalsförhandlingarna angav Unionen aldrig att förbundet avsåg att tjänstemannaavtalet skulle tränga undan cirkelledaravtalet. Fremia förstod inte att det var Unionens avsikt. Det hade ankommit på Unionen att klargöra detta.

Om Arbetsdomstolen inte skulle finna att ett helt nytt tjänstemannaavtal tecknades den 1 januari 2021 görs i andra hand gällande att ett nytt tjänstemannaavtal tillkom 1995 när IDEA tecknade kollektivavtalet Tjänstemän med Unionen och Akademikerförbundet. Det avtalet upphörde dock att gälla den 31 december 2020 när Fremia bildades. Om Arbetsdomstolen skulle finna att IDEA 1995 genom avtalad partssuccession ärvde ett tidigare tjänstemannaavtal i samband med att kollektivavtalet Tjänstemän tecknades, görs för det tredje gällande att cirkelledaravtalet i vart fall är äldre än det tjänstemannaavtalet.

Cirkelledaravtalet är därför i förhållande till tjänstemannaavtalet det först tecknade kollektivavtalet.

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling.

På Unionens begäran har förhör under sanningsförsäkran hållits med karriärcoachen och sekreteraren vid Unionen-klubben på Folkuniversitetet i Lund M.Ht. och arbetsvägledaren på Folkuniversitetet i Lund L.B. samt har vittnesförhör hållits med Unionens biträdande förhandlingschef N.L., tidigare klubbordföranden M.Hn. och tidigare ombudsmannen och avtalsansvariga på dåvarande Lärarförbundet U.P.

På arbetsgivarparternas begäran har vittnesförhör hållits med Fremias förhandlingschef L.L., ombudsmannen på Sveriges Lärare M.A., verksamhetschefen på Folkuniversitetet i Lund M.B. och HR-chefen på Folkuniversitetet i Göteborg An.B.

På båda sidors begäran har vittnesförhör hållits med Unionens ombudsman A.B.N.

Parterna har även åberopat skriftlig bevisning.

Sveriges Lärare och Akademikerförbunden har yttrat sig i målet, i enlighet med 5 kap. 1 § andra stycket arbetstvistlagen.

Twisten

Twisten gäller om Folkuniversitetet i Lund har brutit mot tjänstemannaavtalet genom att tillämpa cirkelledaravtalet och inte tjänstemannaavtalet på de arbetstagare som arbetar som arbetsvägledare och coacher.

Den första frågan som ska besvaras är om cirkelledaravtalet gäller för arbetsvägledare och coacher. Nästa fråga är om tjänstemannaavtalet gäller. Om endast ett avtal gäller för arbetsvägledare och coacher ska det kollektivavtalet tillämpas. Om båda kollektivavtalen gäller kvarstår att pröva vilket kollektivavtal som ska ha företräde.

Rättsliga utgångspunkter

Vid tolkning av ett kollektivavtal är utgångspunkten att det i första hand är kollektivavtalsparternas gemensamma avsikt vid kollektivavtalets ingående som bestämmer kollektivavtalets innebörd. Om någon sådan gemensam partsavsikt inte kan utrönas, får tolkningen ske med utgångspunkt från kollektivavtalstextens ordalydelse och vad som möjligen därutöver kan utläsas av avtalets övriga innehåll och systematik. En gemensam praxis, som har godkänts eller i vart fall varit känd för och därmed godtagits av de avtalsslutande organisationerna, kan ge ledning vid avtalstolkningen.

Domskäl

Är cirkelledaravtalet tillämpligt på det arbete som arbetsvägledare och coacher utför?

Av cirkelledaravtalet, i den lydelse som ska tillämpas i målet, framgår att det är träffat mellan Frelma och bl.a. Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet. Enligt ordalydelsen i § 1 Mom 1 gäller avtalet för cirkelledare/lärare anställda av studieförbundsavdelning. Villkor kring arbetstider samt anställningsbesked regleras i olika särbestämmelser. Särbestämmelse 2 tillämpas för lärare i uppdragsverksamhet.

Särbestämmelse 2; ledare/lärare inom uppdragsutbildning anger att bestämmelsen gäller ledare/lärare i sådan verksamhet som är beställd av stat, kommun, region eller privat företag/organisation (ej statsanslagsberättigad folkbildningsverksamhet).

Det var med anledning av att uppdragsutbildning i form av arbetsmarknadsutbildning i ökande omfattning tillkommit hos studieförbunden som avtalets tillämpningsområde utvidgades och särbestämmelse 2 tillfördes avtalet 1994. Utöver cirkelledare kunde därefter lärare anställas på avtalsområdet.

Några arbetsvägledare och coacher fanns inte i verksamheten vid den tidpunkten.

Gemensam partsavsikt

Det har inte lagts fram någon utredning om vad som förekom vid de avtalsförhandlingar som föregick utvidgningen av cirkelledaravtalet 1994. Någon gemensam partsavsikt 1994 att arbete som arbetsvägledare och coacher skulle omfattas av cirkelledaravtalets tillämpningsområde har därmed inte klarlagts i målet och kan enligt Arbetsdomstolens uppfattning inte heller ha funnits, eftersom arbetsvägledare och coacher då inte fanns i verksamheten.

Cirkelledaravtalets innebörd

Mot bakgrund av att cirkelledaravtalet träffades med Sveriges lärarorganisationer bör det enligt Arbetsdomstolens mening vara fråga om arbete med pedagogisk inriktning för att cirkelledaravtalet ska vara tillämpligt.

Enligt arbetsgivarparterna har arbetsvägledare och coacher pedagogiska uppgifter och ska därför omfattas av cirkelledaravtalet.

Enligt Unionen motsvarar de arbetsuppgifter som en arbetsvägledare eller coach utför inte de arbetsuppgifter en cirkelledare eller en lärare vanligtvis utför.

Sveriges Lärare har i yttrande till domstolen angett att cirkelledaravtalet är tillämpligt på de arbetstagare som tvisten rör. Akademikerförbunden har i sitt yttrande angett att tjänstemannaavtalet är det tillämpliga avtalet.

Verksamhetschefen hos Folkuniversitetet i Lund M.B. har uppgett bl.a. följande. Särbestämmelse 2 tillämpas för uppdragslärare, arbetsvägledare, coacher, SFI-lärare, studie- och yrkesvägledare. För att hjälpa anvisade deltagare att få arbete arbetar coacher med individuella samtal, föreläsningar och gruppaktiviteter.

HR-chefen vid Folkuniversitetet i Göteborg An.B. har uttalat att coacher är ett samlingsbegrepp för olika befattningar, att coacher ska försöka få ut människor i arbete eller studier och att coacher arbetar med individuell handledning och grupputbildning.

Ombudsmannen hos Sveriges Lärare M.A. har uppgett bl.a. följande. Undervisning innebär inte bara att stå vid en kateder. Arbetsvägledare och coacher gör samma arbete som en cirkelledare. De ansvarar självständigt för utbildning och utformningen av densamma och omfattas därför av cirkelledaravtalet. Lärarlegitimation eller en akademisk examen krävs för att bli medlem i Sveriges Lärare. Det kan hända att coacher har nekats medlemskap i organisationen. Cirkelledaravtalets nya lydelse är ett förtydligande och avser inte någon saklig ändring.

An.B. har uppgett att hon var medveten om att coacher inte togs upp som medlemmar i Lärarförbundet.

M.Ht., som för närvarande arbetar som coach men som tidigare arbetade som cirkelledare, har uppgett bl.a. följande. Det är väldigt stor skillnad mellan att vara coach och att vara cirkelledare. Coacher har inte någon planerad undervisning och ingen kurslitteratur. Som coach träffar han de arbetslösa deltagarna individuellt. Det finns ett viss inslag av pedagogik i arbetet som coach, men inte mer än till ca fem procent av arbetstiden. En coach är en mentor, kurator och en fadersfigur, men inte en lärare. När han försökte bli medlem i Sveriges Lärare nekades han medlemskap.

L.B., som för närvarande arbetar som arbetsvägledare men som tidigare arbetade som cirkelledare och SFI-lärare, har anfört bl.a. följande. Det är något helt annat att vara arbetsvägledare än att vara cirkelledare eller SFI-lärare. En arbetsvägledare ska försöka få deltagare att få arbete och att behålla det. Efter en kort period med gruppverksamhet ska arbetsvägledaren individuellt hjälpa deltagarna ut på arbetsmarknaden. Det är fråga om individuella samtal med deltagarna. En arbetsvägledare ska också bistå med t.ex. företagskontakter och besöka företag. En arbetsvägledare har vissa pedagogiska uppgifter. Många deltagare vet t.ex. inte hur man söker arbete eller skriver ett CV. En arbetsvägledare betygsätter inte, vilket en lärare gör.

Av den befattningsbeskrivning för arbetsvägledare som getts in i målet framgår bl.a. följande. En arbetsvägledare ansvarar för att kartlägga deltagare och ta fram en plan för att deltagaren ska få arbete, praktik eller arbetsprövning. Denne ansvarar även för att hålla kontakt med arbetsgivare och leder gruppaktiviteter inom ämnen som arbetsmarknad, kost, hälsa, inspiration, motivation och rehabilitering. Arbetsvägledaren dokumenterar arbetet med deltagaren. När det gäller utbildning krävs minst två års högskoleutbildning inom ett av flera möjliga ämnesområden, där pedagogik är ett. De krav på arbetslivserfarenhet som ställs gäller arbetsledning med personalansvar, rekrytering, omställningsarbete för arbetssökande, studie- och yrkesvägledning, personalfrågor, arbetslivs- och arbetsmarknadsfrågor, karriärvägledning och arbete med social- och grupp psykologi.

Av den befattningsbeskrivning för coacher som getts in framgår bl.a. följande. En coach ansvarar för att kartlägga och göra en plan tillsammans med deltagaren. Coachen har kontakt med arbetsgivare för att skapa möjlighet till arbete eller praktikplats. Vidare arrangerar coachen föreläsningar på tema arbetsmarknad. Coachen håller sig uppdaterad om Arbetsförmedlingens åtgärder och dokumenterar arbetet med deltagaren. Arbetet kräver eftergymnasial utbildning. Därutöver krävs erfarenhet av att arbeta med arbetsmarknadsuppdrag och ett brett företagsnätverk och vana vid att arbeta med företagskontakter.

U.P., tidigare ombudsman på Lärarförbundet, en av föregångarna till Sveriges Lärare, har uppgett att coacher inte kunde bli medlemmar eftersom Lärarförbundet inte organiserade coacher. Av ett e-postmeddelande daterat den 15 april 2014 framgår att hon uppgett att Lärarförbundet är överens med

Unionen om att coacher tillhör arbetsmarknadsområdet och inte utbildningsområdet och att de därför hör till Unionens verksamhetsområde.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Den muntliga och skriftliga bevisningen ger en bild av att arbetet som arbetsvägledare och coach inte i någon större utsträckning har pedagogisk inriktning eller liknar det arbete som en cirkelledare eller lärare utför. Arbetsuppgifterna liknar mer det arbete som en arbetsförmedlare utför, än det som en cirkelledare eller lärare gör. Det intrycket förstärks av att utredningen också visar att den som enbart arbetar som arbetsvägledare eller coach och inte har lärarlegitimation eller akademisk examen, inte har möjlighet att ansluta sig till den avtalsslutande organisationen Sveriges Lärare. Det anförda talar starkt för att arbete som arbetsvägledare och coach inte omfattas av cirkelledaravtalet. Även det faktum, att Studieförbundet Vuxenskolan och Medborgarskolan inte tillämpar cirkelledaravtalet på sina arbetsvägledare och coacher, talar i samma riktning. Att cirkelledaravtalet från och med den 1 september 2024 har en ny lydelse som, enligt Arbetsdomstolens mening, utvidgar avtalets tillämpningsområde talar även det för att avtalet i den tidigare lydelsen inte omfattade arbetsvägledare och coacher. Arbetsdomstolen anser därför att cirkelledaravtalet i den i målet aktuella lydelsen inte gäller för arbetsvägledare och coacher.

Gemensam partspraxis

Arbetsgivarparterna har anfört att Unionen accepterade att cirkelledaravtalet tillämpades för arbetsvägledare och coacher eller i vart fall genom passivitet blivit bundet av arbetsgivarparternas tolkning av cirkelledaravtalet.

Unionen har förnekat att förbundet accepterat en avtalstolkning som innebär att tjänstemannaavtalet inte skulle gälla för arbetsvägledare och coacher och har uppgett att en regional ombudsman inte kan förfoga över innehållet i ett branschavtal.

I den här delen har An.B. uppgett bl.a. följande. Ett möte mellan Folkuniversitetet i Göteborg och företrädare för Unionen genomfördes 2015, vid vilket frågan om coachernas avtalstillhörighet diskuterades. De hade ett gemensamt resonemang och hon förklarade varför Folkuniversitetet i Göteborg ansåg att coacherna skulle omfattas av cirkelledaravtalet. Det var fråga om ett möte vid vilket protokoll inte fördes. Det var inte fråga om någon förhandling. Coachernas avtalstillhörighet var en fråga för de kollektivavtalstecknande parterna. Unionen skulle återkomma om förbundet ville ta frågan vidare, vilket inte skedde.

A.B.N., som deltog på mötet från Unionens sida, har uppgett bl.a. följande. Det var inte fråga om någon förhandling och hon hade inte heller något mandat att förhandla. Hon kunde således inte komma överens med An.B. om vilket kollektivavtal som skulle tillämpas för arbetsvägledare och coacher och hon gjorde det inte heller. Hon accepterade inte att tjänstemannaavtalet inte skulle gälla för arbetsvägledare och coacher.

Den förebringade bevisningen är inte tillräcklig för att Arbetsdomstolen ska kunna anse att Unionen aktivt eller genom passivitet har accepterat att cirkelledaravtalet och inte tjänstemannaavtalet ska tillämpas på det arbete som arbetsvägledare och coach utför.

Slutsats

Arbetsdomstolens slutsats är att cirkelledaravtalet inte är tillämpligt på det arbete som arbetsvägledare och coacher utför.

Är tjänstemannaavtalet tillämpligt på det arbete som arbetsvägledare och coacher utför?

Tjänstemannaavtalet har enligt ordalydelsen ett vidsträckt och generellt tillämpningsområde. Enligt dess § 1 gäller det för tjänstemän anställda vid arbetsgivare som primärt verkar inom den ideella sektorn och som är medlemmar i Fremia. Arbetsgivarparterna har vidgått att tjänstemannaavtalet gör anspråk på att vara heltäckande, men anser trots det att cirkelledaravtalet ska tillämpas för Folkuniversitetet i Lunds arbetsvägledare och coacher.

Det är ostridigt att Folkuniversitetet i Lund verkar inom den ideella sektorn och är medlem i Fremia. De arbetsvägledare och coacher som är anställda hos Folkuniversitetet i Lund utför tjänstemannaarbete och tillhör inte någon av de kategorier arbetstagare som är undantagna från tjänstemannaavtalets tillämpningsområde. Arbetsdomstolen finner därmed att tjänstemannaavtalet gäller för de arbetsvägledare och coacher som tvisten avser.

Slutsats

Arbetsdomstolens slutsats är att tjänstemannaavtalet är tillämpligt för det arbete som arbetsvägledare och coacher utför.

Folkuniversitetet ska betala skadestånd för kollektivavtalsbrott

Arbetsdomstolen har funnit att endast tjänstemannaavtalet gäller för det arbete som arbetsvägledare och coacher utför. Genom att inte tillämpa tjänstemannaavtalet för de arbetstagare som arbetar som arbetsvägledare och coacher har Folkuniversitetet gjort sig skyldigt till kollektivavtalsbrott.

Folkuniversitetet ska därför betala skadestånd till Unionen och arbetstagarna. Unionen har yrkat allmänt skadestånd för egen del med 100 000 kr och med 40 000 kr för var och en av arbetstagarna.

Arbetsdomstolen finner skäligt att bestämma skadestånden till 60 000 kr till Unionen och till 20 000 kr till var och en av arbetstagarna. Om yrkad ränta råder inte tvist.

Rättegångskostnader

Unionen har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 687 979 kr, varav 628 650 kr avser 198 timmars arbete, 6 652 kr avser tidsspillan och 52 677 kr avser utlägg.

Arbetsgivarparterna har vitsordat yrkat belopp avseende utlägg samt ersättning för 120 timmars arbete, och överlämnat åt domstolen att bedöma skäligheten av yrkat belopp avseende tidsspillan.

Arbetsdomstolen finner att Unionen får anses vara skäligen tillgodosett med ersättning motsvarande 160 timmars arbete. Yrkat belopp avseende tidsspillan är skäligt och beloppet avseende utlägg är vitsordat.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förpliktar Folkuniversitetet Stiftelsen Kursverksamheten vid Lunds universitet att betala skadestånd med 60 000 kr till Unionen och med 20 000 kr till var och en av A.M., A.P., A.A.L., C.S.N., D.A., E.F., J.A., L.S., L.B., L.A., M.H., M.Ht., R.A., S.H., T.O., Å.N., A.B. och M.R.J. På beloppen ska ränta enligt 6 § räntelagen betalas från den 24 augusti 2023 till dess betalning sker.

2. Arbetsdomstolen förpliktar Fremia och Folkuniversitetet Stiftelsen Kursverksamheten vid Lunds universitet att, med hälften vardera, ersätta Unionen för rättegångskostnader med 567 329 kr, varav 508 000 kr för ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Catharina Nordlander, Peter Syrén, Berndt Molin, Åsa Kjellberg Kahn, Lars Askelöf, Elisabeth Mohlkert och Ulrika Boëthius. Enhälligt.

Rättssekreterare: Pontus Bromander